

ทฤษฎีเชิงพุทธเพื่อการใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์

The Buddhist theory for life in Social Media

พระมหาทวี มหาปณฺโญ
Phramaha Tawee Lalong^๑

บทคัดย่อ

สื่อออนไลน์เป็นสิ่งที่มนุษย์ขาดเสียไม่ได้ในยุคปัจจุบัน เพราะมีความเกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตของตนเองไปจนถึงบุคคลอื่น ตลอดจนถึงสังคมที่แต่ละคนเกี่ยวข้องอยู่ ซึ่งไม่ว่าสังคมจะอยู่ในภาวะการณ์ใดก็ตามสื่อออนไลน์ก็มีได้อยู่ในภาวะที่หยุดนิ่งแต่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา พระพุทธศาสนามีหลักการและแนวทางปฏิบัติสำหรับการใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์คือต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจและเคารพในตนเองและผู้อื่น บนหลักการของเหตุและผลตามความเป็นจริงอันจะก่อให้เกิดปัญญาสร้างสรรค์และนำไปสู่การกระทำที่ดีงามทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

คำสำคัญ: สื่อออนไลน์, สังคมออนไลน์, พระพุทธศาสนา, หลักการและแนวทางปฏิบัติ

Abstract

Online media is something that humans must adjust to live with, because it is related to their own lives as well to other people. The world society as a whole is involved in it no matter in which situation the society is in, online media is not in a standstill, but it is constantly changing. Buddhism has principles and guidelines for living in an online society. It must be based on understanding and respect for oneself and others. It is based on the principle of cause and effect which creates creative intelligence and leads to good actions for themselves and others.

Keywords: Online, Media, Buddhism, Principles, Guidelines

^๑ ภาควิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Department of Buddhist Studies, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya
University, Thailand.

๑. ความนำ

เมื่อสื่อออนไลน์กลายเป็นปัจจัยจำเป็นของคนที่อยู่ในสังคมยุคข่าวสาร สื่อออนไลน์จึงเปรียบเสมือน “ดาบสองคม” ที่ให้ทั้งประโยชน์และโทษ ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะเลือกใช้หรือเลือกไม่ใช้ตามความเหมาะสมในการบริโภคสื่อ โดยอาศัยรูปแบบและกระบวนการ คือ ทำการสื่อออนไลน์กับบุคคลอื่น (ปรโตโมหะ) + ทำการสื่อออนไลน์กับตนเอง (โยนิโสมนสิการ) + ทำการสื่อออนไลน์ตามแนวทางประพจน์ปฏิบัติในศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งทำให้ผู้รับสารเกิดปัญหา อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในส่วนตัวและผู้อื่น ซึ่งจะไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมทั้งในระดับปัจเจกและระดับสังคม

ปัจจุบันการใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์ กลายเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่ออย่างมากต่อการดำเนินชีวิตในสังคม หรือมีส่วนเกี่ยวข้องและส่งผลให้เกิดปัญหาสังคม จากการสำรวจพฤติกรรมในการเข้าใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาในการดำเนินชีวิตในการใช้สื่อสังคมออนไลน์อยู่ในระดับที่สูง ซึ่งตามหลักพระพุทธศาสนามีหลักการและแนวทางปฏิบัติที่จะแก้ปัญหาที่สำคัญ คือ ใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์บนพื้นฐานของความเข้าใจและเคารพในตนเองและผู้อื่น บนหลักการของเหตุและผลตามความเป็นจริง อันจะก่อให้เกิดปัญญาสร้างสรรค์ และนำไปสู่การกระทำที่ดีงามทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ดังรายละเอียดที่จะนำเสนอต่อไปนี้

ความหมายของสังคมออนไลน์

คำว่า “สังคมออนไลน์”^๒ มาจากคำว่า “Social” หมายถึง สังคม ซึ่งในที่นี้จะหมายถึงสังคมออนไลน์ ซึ่งมีขนาดใหญ่มากในปัจจุบัน และ คำว่า “Media” หมายถึง สื่อ ซึ่งก็คือ เนื้อหา เรื่องราว บทความ วีดิโอ เพลง รูปภาพ ดังนั้นคำว่า Social Media จึงหมายถึง สื่อสังคมออนไลน์ที่มีการตอบสนองทางสังคมได้หลายทิศทาง โดยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต พุดต่างๆ ก็คือเว็บไซต์ที่บุคคลบนโลกนี้สามารถมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกันได้นั่นเอง

จอร์จ เอ มิลเลอร์ (George A. Miller) กล่าวว่า “การสื่อสาร หมายถึง การถ่ายทอดข่าวสารจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง”

คาร์ล ไอ โฮฟแลนด์ (Carl I. Hoveland) และคณะให้ความเห็นว่า “การสื่อสาร คือ กระบวนการที่บุคคลหนึ่ง (ผู้ส่งสาร) ส่งสิ่งเร้า (ภาษาพูด หรือภาษาเขียน) เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลอื่นๆ (ผู้รับสาร)”

วอร์เรน ดับเบิลยู วีเวอร์ (Warren W. Weaver) ให้คำอธิบายเกี่ยวกับสังคมออนไลน์ว่า “เป็นสื่อที่มีความหมายกว้าง ครอบคลุมถึงกระบวนการทุกอย่างที่จิตใจของคนๆ หนึ่งอาจมีผลต่อจิตใจของคนอีกคนหนึ่ง สังคมออนไลน์จึงไม่หมายความแต่

^๒ ดุรายละเอียดใน “การสื่อสาร”, แหล่งที่มา : <<http://www.sheetram.com> [๕ กรกฎาคม ๒๕๕๗], ณภัทร ธนเดชาภัทร์, “ความสำคัญของการสื่อสาร”, แหล่งที่มา <http://learners.in.th/blog/thenut/151118> [๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

เพียงการเขียนและการพูดเท่านั้นหากแต่ยังรวมไปถึงดนตรี ภาพ การแสดง และพฤติกรรมทุกพฤติกรรมของมนุษย์อีกด้วย”

เจอร์เกน รอยซ์ และเกรกอรี เบทสัน (Jurgen Ruesch and Gregory Bateson) ให้ความเห็นความว่า “สังคมออนไลน์ไม่ได้หมายถึงการถ่ายทอดสารด้วยภาษาพูด ภาษาเขียนที่ชัดแจ้งและแสดงเจตนารมณ์เท่านั้น แต่สังคมออนไลน์ยังรวมไปถึงกระบวนการทั้งหลายที่คนมีอิทธิพลต่อกันด้วย”

วิลเบอร์ ชแรมม์ (Wilbur Schramm) กล่าวว่า “การสื่อสาร คือ การมีความเข้าใจร่วมกันต่อเครื่องหมายที่แสดงข่าวสาร (Information Signs)”

ชาร์ลส์ อี ออสกู๊ด (Charles E. Osgood) กล่าวว่า “ความหมายโดยทั่วไป การสื่อสารจะเกิดขึ้นเมื่อ ฝ่ายหนึ่งคือผู้ส่งสาร มีอิทธิพลต่ออีกฝ่ายหนึ่งคือผู้รับสาร โดยใช้สัญลักษณ์ต่างๆ ซึ่งถูกส่งผ่านสื่อที่เชื่อมระหว่างสองฝ่าย”

เอเวอเรตต์ เอ็ม โรเจอร์ส และ เอฟ ฟลอยด์ ชูเมคเกอร์ (Everett M. Rogers and F. Floyd Shoemaker) ให้ความหมายว่า “การสื่อสาร คือ กระบวนการซึ่งสารถูกส่งจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร”

จอร์จ เกรียร์บเนอร์ (George Gerbner) กล่าวว่า “การสื่อสาร คือ กระบวนการที่ผู้ส่งสาร และผู้รับสารมีปฏิสัมพันธ์กันในสภาพแวดล้อมทางสังคมเฉพาะ”

จากความหมายที่มีผู้ให้ไว้ต่างกักันข้างต้น สรุปโดยภาพรวมได้ว่า การสื่อสารคือกระบวนการหรือวิธีการถ่ายทอดข่าวสาร

(Message) จากบุคคลฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่า ผู้ส่งสาร(Source) ไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่า ผู้รับสาร (Receiver) โดยผ่านสื่อ (Channel) ต่างๆ ทั้งที่เป็นภาษาพูด ภาษาเขียน ภาพ สัญลักษณ์ ดนตรี การแสดง ทั้งหลาย และพฤติกรรมต่างๆ โดยมีอิทธิพลหรือส่งผลต่อความคิดและพฤติกรรมซึ่งกันและกัน

สังคมออนไลน์จากมุมมองทาง

พระพุทธศาสนา

ความหมายของสังคมออนไลน์

เนื่องจากคำว่า “สังคมออนไลน์” ในภาษาบาลี ที่เป็นศัพท์บัญญัติเฉพาะในพระไตรปิฎกมิได้ถูกบัญญัติขึ้นโดยตรง อย่างไรก็ตามคำในภาษาบาลีที่หมายถึง “สังคมออนไลน์” คือ “นิเวท นอญญมญญสมพณฺ”^๓ ที่แปลว่า การบอกกล่าว การสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เป็นศัพท์ที่ เอ .พี .พุ ท ธ ทั ต ะ ม ห า เถ ร ะ (A.P. Buddhadatta Mahathera) ได้ผูกศัพท์ขึ้นใหม่ ใน สมัย ปี จ ุ บ ัน จาก คำ ว่า “Communication” ในภาษาอังกฤษ ดังนั้นจึงไม่ปรากฏคำว่า “สังคมออนไลน์” อยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาในลักษณะที่เป็นเรื่องราวหรือเป็นหมวดหมู่ที่เกี่ยวกับสังคมออนไลน์ตามคำอธิบายเกี่ยวกับสังคมออนไลน์อย่างในปัจจุบัน

^๓ A.P. Buddhadatta Mahāthera, English-Pali Dictionary, (Wiltshire : Antony Rowe, 1992).

แต่เนื่องจากว่าหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาสามารถสรุปได้เป็น ๒ ประเภท คือ (๑) ประเภทที่เป็นสังขธรรม และ (๒) ประเภทที่เป็นระบบจริยธรรม โดยประเภทที่เป็นสังขธรรม คือ ส่วนที่ว่าด้วยธรรมชาติบริสุทธิ์ เป็นคำสอนที่อธิบายกฎเกณฑ์เกี่ยวกับธรรมชาติของสรรพสิ่งทั้งหลายว่าเกิดขึ้น ดำรงอยู่ และเสื่อมสลายไปอย่างไร ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับความคิดความชั่ว ส่วนประเภทที่เป็นระบบจริยธรรมนั้น ได้แก่ ส่วนที่ว่าด้วยหลักปฏิบัติ ซึ่งมี ๒ ประเภท ได้แก่ หลักปฏิบัติสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม และหลักปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากพันธนาการหรือกองทุกข์ทั้งปวง^๔ ซึ่งหลักคำสอนทั้ง ๒ ประเภทดังกล่าวสามารถนำมาอธิบายหลักการที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารได้ ดังนั้น คำว่า “สังคมออนไลน์” จากมุมมองทางพระพุทธศาสนา จึงเป็นการนิยามจากการศึกษารวบรวม จัดกลุ่มจากหลักธรรมคำสอนทั้งหลายในพระพุทธศาสนาเพื่อให้เห็นแนวคิดเกี่ยวกับสังคมออนไลน์

คำว่า “สังคมออนไลน์” ตามมุมมองพระพุทธศาสนาจึงเป็นการสื่อสารโดยกิจกรรมหรือการกระทำที่แสดงออกทางกาย (กายกรรม) วาจา (วจีกรรม) โดยมีใจ (มโน)

^๔ ดูรายละเอียดใน พระมหาถนอม อานนโท (ชิตรัมย์), “การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องพลวัตทางสังคมในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทกับมาร์กซิสม์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ปรัชญา)**, แหล่งที่มา : http://www.mcu.ac.th/site/thesiscontent_desc.php?ct=1&t_id=113 [๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐], หน้า ๗.

เป็นผู้บังคับบัญชา และคำว่า “สังคมออนไลน์” ไม่ใช่เพียงแต่กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคนอื่นเท่านั้น (กิจกรรมภายนอกมีวัตถุประสงค์เพื่อสื่อสารกับคนรอบข้าง) แต่รวมไปถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับตนเองด้วย (กิจกรรมภายในมีวัตถุประสงค์เพื่อสื่อสารกับตนเองเพื่อความหลุดพ้นจากกองทุกข์)

สังคมออนไลน์: กิจกรรมการสื่อสารสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมและการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น

จากความหมายของคำว่า “สังคมออนไลน์” ดังกล่าวมา จะพบว่าพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักการในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ได้เป็น ๒ แนวทาง ได้แก่ (๑) การสื่อสารสังคมออนไลน์สำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม และ (๒) การสื่อสารสังคมออนไลน์ในการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากกองทุกข์ทั้งปวง ดังนี้

(ก) การสื่อสารสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม

ตามแนวคิดในพระพุทธศาสนาได้แบ่งกิจกรรม หรือกรรมที่บุคคลกระทำได้เป็น ๓ ทาง คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ ที่เรียกว่า กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม การสื่อสารสังคมออนไลน์สำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมส่วนใหญ่จึงอยู่ในส่วนที่เป็นการกระทำทางวาจา หรือวจีกรรม ได้แก่ คำพูดหรือการพูดต่างๆ เป็นหลัก จากการสำรวจกิจกรรมที่จัดเป็นการสื่อสารสังคมออนไลน์หรือที่เกี่ยวข้องกับวจีกรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก จึงได้แก่หลักปฏิบัติหรือหลักธรรมเกี่ยวกับคำพูดหรือการพูดเป็นสำคัญ ซึ่งสามารถสรุปประมวลเป็นหลักการได้ ๒ แนวทาง คือ (๑) แนวทางเกี่ยวกับคำพูดหรือการพูดที่ให้ปฏิบัติ (การพูด

เพื่อให้รู้ในสิ่งที่ควรทำ และการพูดเพื่อให้รู้ในสิ่งที่ควรละเว้น) (๒) แนวทางเกี่ยวกับคำพูดหรือการพูดที่ให้ปฏิบัติด้วยการละเว้น ดังพุทธพจน์ว่า “เรากล่าววชิสมัจจาร (ความประพฤติทางวาจา) ไว้ ๒ อย่าง คือ วชิสมัจจารที่ควรเสพและวชิสมัจจารที่ไม่ควรเสพ”^๔ แนวทางเกี่ยวกับคำพูดหรือการพูดที่ให้ปฏิบัติ เช่น วชิสุจิริต วาจาสุภาษิต ส้ารวมวาจา สัมมาวาจา เป็นต้น

จากหลักการดังกล่าว จะเห็นว่า ภาย วาจา (เจตนาที่จะทำก็สำคัญ เพราะต้องคิดหาเรื่องราวมาสั่งการให้กายและวาจาได้ทำงาน) คือเครื่องมือสำหรับการสื่อสารของมนุษย์ในการใช้ชีวิตร่วมกันในกิจกรรมต่างๆ

(ข) การสื่อสารสำหรับการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากกองทุกข์

นอกจากจะมีกิจกรรมร่วมกันกับคนในสังคมแล้ว พระพุทธศาสนายังมองว่ามนุษย์จะต้องมีกิจกรรม คือการสื่อสารกับตนเอง ซึ่งกิจกรรมดังกล่าว คือการสื่อสารภายในเพื่อให้ “จิต” ได้รับการฝึกฝนจนเกิดแสงสว่างคือปัญญาจนสามารถหลุดพ้นจากกองทุกข์ เพราะพระพุทธศาสนาถือว่าทุกๆ ชีวิตไม่ว่าอยู่ในมุมใดของสังคม และแต่ละสังคมแม้จะมีความแตกต่างกันในมิติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเมือง เศรษฐกิจ เป็นต้นก็ตาม ต่างก็ล้วนตกอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติเดียวกัน คือกฎแห่งการเปลี่ยนแปลง ได้แก่สรรพสิ่ง

ล้วนอิงอาศัยเหตุปัจจัย (สิ่งทั้งปวงต่างอาศัยแก่กันและกันเป็นอยู่) เพื่อความดำรงอยู่ ชั่วขณะ และแตกดับในที่สุด การที่ชีวิตตกอยู่ภายใต้กฎดังกล่าวล้วนก่อให้เกิดทุกข์ การหลุดพ้นจากกฎแห่งการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นเป้าหมายสำคัญในการสื่อสารตามมุมมองของพระพุทธศาสนา สำระสำคัญโดยสังเขปของกฎแห่งการเปลี่ยนแปลง (ไตรลักษณ์ และปัจจุสมุปบาท) มีดังนี้

๑. หลักไตรลักษณ์

ไตรลักษณ์ เป็นกฎธรรมชาติ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สามัญลักษณะ แปลว่า ลักษณะที่ทั่วไปของสรรพสิ่ง หรือเสมอเหมือนกันแก่สิ่งทั้งปวง^๖ ไตรลักษณ์หรือสามัญลักษณะ แสดงถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลง และความเป็นเหตุเป็นปัจจัยกัน มีลักษณะ ๓ ประการ คือ (๑) อนิจจลักษณะ (๒) ทุกขลักษณะ และ (๓) อนัตตลักษณะ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

ก) อนิจจลักษณะ

อนิจจลักษณะ หรือ อนิจจตา^๗ หมายถึงความที่สรรพสิ่งรวมทั้งชีวิตมีความสิ้นไป ความเสื่อมไป ความแตก ความทำลาย ความไม่เที่ยง การที่สรรพสิ่งรวมทั้งชีวิตได้ว่าเป็นอนิจจลักษณะ เพราะเป็นของไม่เที่ยง (อนิจจัง) เป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงแต่ยังยืนคงอยู่ตลอดไป เป็นสิ่งที่มีความเริ่มต้นและสิ้นสุด เพราะเกิดขึ้น เสื่อมสลาย และเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่น หรือเพราะความเป็นสิ่งมีแล้วก็

^๔ วชิสุจิริต ๔ ได้แก่ (๑) สัจจวาจา (พูดจริง) (๒) อปิสุนนวาจา (พูดไม่ส่อเสียด) (๓) สันนหวาจา (พูดอ่อนหวาน) (๔) มั่นตภาสา (พูดด้วยปัญญา) ปรากฏในสุจิริตสูตร อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๔๙/๒๑๒.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘.

^๗ ดูรายละเอียดใน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๗๐/๘-๙.

ไม่มี กฎธรรมชาติชนิดนี้เป็นกฎที่แน่นอนแห่ง
สภาวะอันมีอยู่จริงแท้ และแน่นอน^๙

ข) ทุกขลักษณะ

ทุกขลักษณะ หรือ ทุกขตา^๙
หมายถึง ความเป็นทุกข์ ภาวะที่คงทนอยู่ไม่ได้
ภาวะที่ถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและสลายตัว
ภาวะที่กดตัน ผืนและขัดแย้งอยู่ในตัว การที่
สรรพสิ่งรวมทั้งชีวิตได้ชื่อว่าเป็นทุกข์ (ทุกขตา)
เพราะมีความบีบคั้นอยู่ตลอดเวลาด้วยความ
เกิดขึ้นและความเสื่อมสลายอันเนื่องมาจาก
ปัจจัยที่ปรุงแต่งให้คงอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้

ค) อนัตตลักษณะ

อนัตตลักษณะ หรือ อนัตตตา^{๑๐}
หมายถึง ความเป็น “อนัตตา” ของสรรพสิ่ง
คำว่า “อนัตตา”^{๑๑} หมายถึง “ความไม่มี
ตัวตน” “ไม่ใช่อัตตา” เหตุที่กล่าวว่าสรรพสิ่ง
ทั้งหลายไม่มีตัวตน ไม่ใช่อัตตา^{๑๒} ก็เพราะเมื่อ
วิเคราะห์ตามสภาวะถึงที่สุดแล้วจะพบว่า
สรรพสิ่งหาใช่มีตัวตนที่แท้จริง คงที่ คงตัว
ยั่งยืนถาวรตลอดไปไม่ แต่หากจะกล่าวว่ามี ก็
มีอยู่ในรูปของกระแสที่ประกอบด้วยปัจจัย
ต่างๆ หรือองค์ประกอบต่างๆ มาประชุมหรือ
ประมวลกันเข้า และองค์ประกอบเหล่านั้นแต่

ละอย่างๆ ล้วนมีการเกิดขึ้น และเสื่อมสลาย
เป็นไปโดยอาการที่สัมพันธ์สืบเนื่องเป็นเหตุ
เป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน ซึ่งจะเป็นไปอย่างไร
นั้นก็สุดแต่องค์ประกอบและความเป็นเหตุ
ปัจจัยแก่กันนั่นเองเกี่ยวพันกันไปและผัน
แปรเรื่อยไปในสภาพของภาวะที่องค์ประกอบ
ทั้งหลายเกิดสลายๆ ไม่คงที่ (อนิจจตา) ถูกบีบ
คั้นด้วยการเกิดสลาย ทำให้ต้องผันแปร ทนอยู่
ในสภาพเดิมไม่ได้ ไม่คงตัว (ทุกขตา) เกิดจาก
การประมวลกันขึ้น ไม่มีตัวแกนถาวร ต้อง
เป็นไปตามเหตุปัจจัย ไม่ใช่ตัวตน (อนัตตตา)

กฎไตรลักษณ์จึงเป็นกฎแห่ง
ความเปลี่ยนแปลงชนิดหนึ่งที่พระพุทธศาสนา
นำมาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารเพื่อก่อให้เกิด
กิจกรรมภายในหรือการสื่อสารกับตนเอง มุ่ง
การสื่อสารให้เกิดแสงสว่างคือปัญญาอันจะทำให้
ให้ผู้รับสารถึงเป้าหมายคือสันติสุขอันเป็น
เป้าหมายที่สำคัญของชีวิต

๒. หลักปฏิจัจจสมุปบาท

หลักปฏิจัจจสมุปบาท^{๑๓} คือ กฎ
ธรรมชาติที่ พระพุทธเจ้าทรงแสดงถึง
สภาวะธรรมที่เป็นปัจจัยกันและกัน^{๑๔} หรือ
สภาวะธรรมที่อาศัยปัจจัยเกิดขึ้น อันเป็น
กระบวนการทางปัจจัยภาพ (causality) ซึ่ง
เป็นสภาวะที่ดำรงอยู่อย่างนั้น การอาศัยกันนี้
ปรากฏในลักษณะที่ว่า “ความที่มีสิ่งนี้เป็น
ปัจจัยของสิ่งนี้” “เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะ
สิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เพราะสิ่งนี้ไม่มี สิ่ง
นี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับไป สิ่งนี้จึงดับไป”

^๙ ที.สี. (ไทย) ๙/๔๒๑/๑๘๕.

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘, พระธรรม
ปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์
ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพฯ :
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๙๙.

^{๑๐} ดูรายละเอียดใน พระธรรมปิฎก
(ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและ
ขยายความ**, หน้า ๖๘, ๗๐/๙.

^{๑๑} อภิ.สง. (ไทย) ๓๕/๙๔๘/๖๐๕.

^{๑๒} ขุ.ป. (ไทย) ๓๑/๔๘/๗๕.

^{๑๓} ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๒๐/๓๔.

^{๑๔} ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๓๗/๗๙, ขุ.ม.
(ไทย) ๒๙/๑๘๖/๕๒๖, ขุ.จ. (ไทย) ๓๐/๘๘/
๓๑๒.

สภาวะดังกล่าวนี้ เป็นการกล่าวถึงในแง่ของหลักทั่วไป ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอิทัปปัจจยตา คือ “ความที่มีสิ่งนั้นสิ่งนี้เป็นปัจจัยของสิ่งนี้” หรือภาวะที่มีอันนี้ๆ เป็นปัจจัย หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่า ปัจจยการ ซึ่งหมายถึงอาการแห่งธรรมที่อาศัยกันเกิดขึ้น หรืออาการที่สิ่งทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่กัน^{๑๔} อาการที่เป็นปัจจัยแก่กันของหลักปฏิจจสมุปบาท หรือหลัก อิทัปปัจจยตานี้ดำเนินไปใน ๒ ส่วน คือ ส่วนที่แสดงกระบวนการเกิด และส่วนที่แสดงกระบวนการดับ อย่างไรก็ตาม กระบวนการทั้ง ๒ ส่วนนี้ดำเนินไปในลักษณะที่เป็นวงจรของห่วงโซ่แห่งความสัมพันธ์กันของปัจจัยที่ดำเนินต่อเนื่องกันไปในรูปแบบของกระแส ปัจจัยที่เนื่องอาศัยสืบต่อกันไปเป็นรูปวงเวียนหรือวงจรมีไม่มิตัน ไม่มีปลาย คือไม่มีตัวเหตุเริ่มแรกที่สุด และอาจจะเกิดมาจากเหตุปัจจัยเดียวหรือหลายเหตุปัจจัย หรือมีเหตุปัจจัยย่อยรวมกันเป็นปัจจัยส่งเสริม อีกทั้งเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่จำเป็นต้องเป็นไปตามลำดับก่อนหลังโดยกาลหรือเทศะ

หลักไตรลักษณ์กับหลักปฏิจจสมุปบาท ทั้งสองหลักนี้ล้วนแสดงให้เห็นความจริงซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติอย่างเดียวกัน ถือได้ว่าเป็นกฎเดียวกัน เพียงแต่แสดงคนละแง่หรือคนละแนว ไตรลักษณ์ มุ่งแสดงลักษณะของสิ่งทั้งหลาย ซึ่งปรากฏให้เห็นเป็นอย่างนั้น โดยอาการที่สัมพันธ์เนื่องอาศัยเป็นเหตุปัจจัยสืบต่อกันตาม

หลักปฏิจจสมุปบาท ส่วนหลักปฏิจจสมุปบาทมุ่งแสดงถึงอาการที่สิ่งทั้งหลายมีความสัมพันธ์เนื่องอาศัยเป็นเหตุปัจจัยสืบต่อกันเป็นกระแสจนมองเห็นเป็นลักษณะของไตรลักษณ์สรรพสิ่งทั้งปวงทั้งที่เป็นรูปธรรมและทั้งที่เป็นนามธรรม ทั้งรูปธรรมนามธรรมล้วนประกอบด้วยสิ่งต่างๆ ประชุมในฐานะที่ต่างก็เป็นปัจจัยของกันและกัน สัมพันธ์เกี่ยวเนื่องเป็นเหตุปัจจัยอาศัยต่อกันเป็นรูปกระแสที่เนื่องถึงกันเป็นวงจร เช่นเดียวกับห่วงโซ่ที่คล้องติดต่อกันไปตลอด

จะเห็นได้ว่าเมื่อพิจารณาจากหลักไตรลักษณ์ และหลักปฏิจจสมุปบาท จะพบว่าพระพุทธศาสนามุ่งสื่อให้เห็นถึงสภาวะที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับสลายไป ผันแปรไปจากสภาวะหนึ่งไปสู่อีกสภาวะหนึ่ง ไม่สามารถคงตัวอยู่ในสภาวะเดิมได้ตามความเป็นไปแห่งเหตุปัจจัยที่มาประชุมประกอบเข้าด้วยกันในฐานะที่ต่างก็เป็นปัจจัยของกันและกัน จึงกล่าวได้ว่าหลักคำสอนดังกล่าวมุ่งสื่อสารโดยชี้ให้เห็นความไม่มีสาระของสรรพสิ่งอันเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลง เป็นการสื่อสารมุ่งให้ผู้รับสารได้ฝึกจิต ทำจิตให้เกิดปัญญารู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงอันเป็นสาระสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นจากกองทุกข์

หลักการและแนวทางปฏิบัติของการใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์ตามหลักพระพุทธศาสนา

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีแนวทางปฏิบัติของการใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์มุ่งต้องการให้การแสดงออกของสังคมออนไลน์มีคุณภาพที่จะดำรงอยู่ได้ต่อไปตามสภาพและสถานะแห่งความเป็นชีวิตตามก

^{๑๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๕๕-๒๕๖.

ขึ้น พร้อมทั้งมีความพร้อมที่จะดำเนินชีวิต
อย่างเป็นปกติสุขได้ ดังนั้นเพื่อเป็นแนวทาง
ปฏิบัติสำหรับการใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์เพื่อ
ก่อให้เกิดประโยชน์ดังกล่าว จึงขอนำเสนอ
หลักธรรม ๒ หมวด ดังนี้

๑. หลักเบญจธรรม และ แนวทางปฏิบัติตามหลักเบญจธรรม

หลักเบญจธรรมนั้น เป็นหลัก
พุทธธรรมที่เหมาะสมกับสังคมออนไลน์และเป็น
แนวทางในการปฏิบัติที่ถือว่ามีความสำคัญ
อย่างสูงสุด เพื่อการอยู่ร่วมกันโดยปกติสุขของ
สังคม เพราะปัญหาในแง่ของสังคมที่มีความ
ปรีวิตกกังวลอยู่ทุกส่วนของโลกในปัจจุบันและ
อนาคตนั้น ถ้าเรามองเกาะกลุ่มของพฤติกรรม
ที่เป็นพิษเป็นภัยอันตรายต่อสังคม จนบางช่วง
ขณะสร้างความอกสั่นขวัญแขวนให้เกิดขึ้นแก่
สังคมออนไลน์ภายในสังคม ไม่มีอะไรอื่นไป
จากสังคมออนไลน์ได้ล่วงละเมิดศีลทั้ง ๕
ประการนั่นเอง ซึ่งถ้าหากผู้ใช้ชีวิตในสังคม
ออนไลน์มีหลักเบญจธรรมมากำกับปัญหาการ
ล่วงละเมิดศีล ๕ ก็จะมีหมดไป

หลักเบญจธรรม หมายถึง
ธรรมชาติหรือกฎเกณฑ์ในการอบรมรักษากาย
และวาจาของคนในสังคมออนไลน์ให้เป็นปกติ
เรียบร้อย ให้มีระเบียบแบบแผนที่ดีงามอัน
เป็นข้ออบรมในการละเว้นจากความชั่ว ความ
ไม่ดี ๕ อย่าง ได้แก่

(๑) เมตตา กรุณา หลักพุทธ
ธรรมอบรมให้มีเมตตา กรุณา โดยงดเว้นจาก
การปลงหรือฆ่าชีวิตสัตว์ทุกชนิด ตลอดถึงการ
ไม่เบียดเบียนสัตว์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ตี
กักขังหน่วงเหนี่ยว ยิง เป็นต้นด้วยตนเอง หรือ
ใช้ให้ผู้อื่นกระทำ

(๒) สัมมาอาชีวะ หลักพุทธธรรม
อบรมให้ประกอบอาชีพที่สุจริต โดยงดเว้นจาก
การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้อนุญาตให้
จะเป็นการลัก การโกง ฉกชิงวิ่งราว การ
หลอกลวงหรือการทำลายทรัพย์สินของคนอื่น
ให้เสียหาย

(๓) กามสังวร หลักพุทธธรรม
อบรมให้ประพฤติสำรวมในกาม โดยงดเว้น
จากการประพฤติดูผิดในคู่ครอง ในทาง
กามารมณ์ มีใครในรูป ในกลิ่น ในเสียง ในรส
การสัมผัส หรือแม้ในอารมณ์อันเป็นที่ใคร่ที่
พอใจ อันมีผู้อื่นหรือเจ้าของหวงแหน คุ้มครอง
อยู่

(๔) สัจจะ หลักพุทธธรรมอบรม
ให้มีสัจจะ โดยงดเว้นจากการพูดเท็จ พูดไม่
ตรงกับความจริง พูดผิดไปจากที่เป็นจริง อัน
เป็นเหตุให้ผู้ฟังเข้าใจผิดพลาด คลาดเคลื่อน
จากความจริงโดยเจตนา

(๕) สติ สัมปชัญญะ หลักพุทธ
ธรรมอบรมให้มีสติ รู้เท่าทัน โดยงดเว้นจาก
การดื่มน้ำเมาหรือเครื่องดอง สิ่งมีนเมาทุก
ชนิด ไม่ว่าจะเป็นสุรา เบียร์ หรือสารเสพติด
อื่นๆ เช่น ฝิ่น กัญชา กระท่อม แอมเฟตามีน
มอร์ฟิน เฮโรอีน แอล.เอส.ดี. เอส.ที.พี. ทิน
เนอร์ กาวซีเมนต์ และอื่นๆ ซึ่งทำให้ผู้ดื่ม เสพ
ตม เปลี่ยนนิสัยไร้สติ มีพฤติกรรมเปลี่ยนไป
จากปกติ

จะเห็นได้ว่าหลักเบญจ
ธรรมเป็นหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการ
ประยุกต์ใช้ในสังคมออนไลน์ เพราะทำให้
สังคมออนไลน์เป็นปกติสุข งดเว้นจากเวร จาก
ภัย จากอันตราย ดำรงตนอยู่ในศีลทั้ง ๕
ประการอย่างสมบูรณ์ เพราะถ้าหากคนที่ใช้
สื่อสังคมออนไลน์งดเว้นจากการเบียดเบียน

กันทางกาย ทรัพย์สิน คู่ครอง และจากการ โทกทลอลวงสังคมออนไลน์คนอื่นก็จะเป็น การหยุดสร้างเวรภัยอันตรายต่อกัน

๒. หลักกัลยาณมิตรและ แนวทางปฏิบัติตามหลักการคบหา กัลยาณมิตร

โลกสังคมออนไลน์มีทั้งมิตรแท้ และเทียม มิตรเก่าและมิตรใหม่ ดังนั้นการทำ หน้าที่เป็นกัลยาณมิตรให้ประสบผลสำเร็จ จำเป็นที่จะต้องฝึกฝนอบรมตนเองให้มี คุณสมบัติตามคุณธรรมของกัลยาณมิตร ๗ ประการ เพื่อให้การทำหน้าที่กัลยาณมิตร เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดกำลังใจ ในการสั่งสมความดีให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปตามลำดับ กัลยาณมิตรถึงจะมีกำลังน้อยแต่ดำรงอยู่ใน มิตรธรรม ก็นับได้ว่าเป็นทั้งญาติ เป็นทั้งพวก พ้อง และเป็นทั้งเพื่อน

การดำรงชีวิตอยู่ในโลกสังคม ออนไลน์มีความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่ง กันและกัน การเป็นมิตรสหายและพวกพ้อง บริวารในโลกสังคมออนไลน์มีส่วนอย่างสำคัญ ยิ่งที่จะช่วยเหลือสนับสนุนให้การใช้ชีวิตใน โลกสังคมออนไลน์มีความราบรื่น และสามารถ สร้างความดีได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นจึงควรผูก มิตรไว้กับทุก ๆ คนในโลกสังคมออนไลน์ให้มีความ รู้สึกว่าเมื่อหันไปรอบทิศก็มีแต่ กัลยาณมิตรรอบตัว มิตรที่ดีจะเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่เจริญก้าวหน้า ผู้ที่ใช้ชีวิตในสังคม ออนไลน์จึงต้องรู้จักการทำตนให้เป็น กัลยาณมิตร และรู้จักคบหาสมาคมเพื่อ ประคับประคองกันในการทำความดี เพื่อให้มี ชีวิตที่รุ่งโรจน์ถึงจุดหมายปลายทางได้อย่าง ปลอดภัย

คุณธรรมของกัลยาณมิตร ๗ ประการนี้ได้แก่^{๑๖}

๑. **ปิโย** แปลว่า น่ารัก หมายถึง เป็นที่สบายใจเมื่อเข้าใกล้ เมื่อได้พบเจอครั้งใด ก็มีความสุข มีแต่ความสดชื่น แจ่มใส ร่าเริง เบิกบานใจอยู่เป็นนิตย์ ยิ่งได้เข้าใกล้ได้สนทนา พูดคุยด้วยแล้ว ยิ่งสบายใจ ชวนให้ปรึกษาได้ ถาม

การทำกัลยาณมิตรจะมีลักษณะ อย่างนี้ได้ จะต้องฝึกกิริยามารยาทให้ เรียบร้อย นุ่มนวลสง่างามในทุกอิริยาบถ มี อหิมาศย์ดีงาม มีหัวใจของความเอื้อเฟื้อ ชอบ ให้ความช่วยเหลือ ด้วยตระหนักในคุณค่าของ บุญ

๒. **ครุ** แปลว่า น่าเคารพ หมายถึง เป็นผู้ที่อดมไปด้วยคุณธรรมความดี จนเป็นที่ทราบโดยทั่วไป เมื่อหมู่ญาติได้พบ เห็นก็อดไม่ได้ที่จะแสดงความเคารพด้วยความ ซินชม นอกจากนี้แล้วกัลยาณมิตรยังเป็นผู้วาง ตนได้อย่างเหมาะสมตลอดเส้นทางการทำ หน้าที่กัลยาณมิตร จนทำให้หมู่ญาติทั้งหลาย เกิดความมั่นใจ อบอุ่นใจ เชื่อมกันอย่างสนิทใจ ว่า กัลยาณมิตรจะเป็นที่พึ่งที่ปรึกษาได้อย่าง แน่นนอน

ผู้ที่จะเป็น กัลยาณมิตรได้ดี ดังกล่าว จะต้องฝึกตนเองให้มีความพร้อมใน การให้คำปรึกษา ตอบปัญหาได้อย่างไม่ติดขัด

^{๑๖} อด.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๒๖/๒๐๖; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรม พุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, (พิมพ์ครั้งที่ ๑๗ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๗๘.

คำสอนไม่ผิดพลาด วางตนได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการให้เกียรติแก่หมู่ญาติ มีความหนักแน่นมั่นคง ไม่หวั่นไหวด้วยลาภ ยศ สรรเสริญ สุข เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์ ไม่มีอคติ ถ้าเอียงเพราะรัก เพราะเกลียด เพราะหลง หรือเพราะกลัว ทำอะไรคงเส้นคงวา โดยเฉพาะเรื่องเวลาและคำพูด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัว ครอบครัว แม้ความรับผิดชอบในหน้าที่การงานและการทำหน้าที่ กัลยาณมิตร หากกัลยาณมิตรมีทั้งความน่ารัก และน่าเคารพก็จะเป็นที่น่าเข้าใกล้ และเป็นที่ยอมรับของกัลยาณมิตรและหมู่ญาติทั้งหลาย

๓. **ภาวนีโย** แปลว่า นำเทิดทูน หมายถึง ความรู้สึกชื่นชมที่เกิดขึ้นภายใน และอดไม่ได้ที่จะเอาคุณธรรมความดีของ กัลยาณมิตรมากล่าวเล่าขาน ให้หมู่ญาติทั้งหลายได้รับฟังอย่างไม่รู้เบื่อ อยากจะชักชวนหมู่ญาติทั้งหลายให้ได้ไปพบเจอ ได้ไปฟังธรรมจากกัลยาณมิตร เพราะเชื่อมั่นว่า ไม่ว่าหมู่ญาติจะมีปัญหา ยุ่งยาก หนักหนา เพียงใด กัลยาณมิตรย่อมแก้ไขให้ได้หมดทั้งสิ้น

กัลยาณมิตรจะมีลักษณะอย่างนี้ได้จะต้องเพียบพร้อมไปด้วยภูมิปัญญาทางโลก และเต็มเปี่ยมไปด้วยภูมิปัญญาทางธรรม เมื่อจะพูดก็พูดดี เมื่อลงมือทำก็ยิ่งทำได้ดีกว่าที่พูดเสียอีก คุณสมบัติข้อนี้ย่อมทำให้กัลยาณมิตรเป็นศูนย์รวมแห่งความศรัทธา คือทั้งน่ารัก น่าเคารพ และนำเทิดทูน ย่อมจะมีอานิสงส์ต่อการทำหน้าที่กัลยาณมิตรได้อย่างดีเยี่ยม เพราะเพียงได้ยินก็ทำให้เกิดความประทับใจ

๔. **วัตตา** แปลว่า ฉลาดปราสาสนให้ได้ผล หมายถึง มีความสามารถพูดโน้มน้าว

นำให้หมู่ญาติหรือคนรอบข้างทำตามในสิ่งที่ดีงาม ชี้แจงปราสาสนด้วยความกรุณา ปราศรณาได้อย่างจริงใจและต่อเนื่อง จนทำให้หมู่ญาติระลึกนึกถึงในฐานะของผู้มีหัวใจของการเป็นกัลยาณมิตรที่แท้จริง ที่คอยประคับประคองหมู่ญาติและคนรอบข้างให้อยู่ในเส้นทางความดี แม้จะอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ง่ายต่อการชักจูงไปสู่หนทางอันเป็นอกุศล กัลยาณมิตรจะมีลักษณะอย่างนี้ได้ จะต้องได้รับการถ่ายทอดและหล่อหลอมจากการเลี้ยงดู โดยมีพ่อแม่หรือบุพการีหรือครู อาจารย์เป็นกัลยาณมิตร ช่วยชี้แนะอบรมถ่ายทอดจนกระทั่งติดเป็นอุปนิสัย

คุณสมบัติข้อนี้ ถึงแม้กัลยาณมิตรจะชี้แนะปราสาสนอย่างต่อเนื่อง แต่หมู่ญาติก็สามารถรับรู้ถึงเจตนาอันบริสุทธิ์ที่อยู่เบื้องหลังการอบรม สั่งสอนได้ ไม่รู้สึกรำคาญหรือรังเกียจแต่ประการใด

๕. **วจนิกขโม** แปลว่า อดทนต่อถ้อยคำของหมู่ญาติหรือคนรอบข้าง หมายถึง ที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถามอยู่เสมอ อดทนฟังได้แม้เรื่องการระบายความทุกข์ ความคับแค้นใจจากสภาพครอบครัว การทำงาน หรือการดำเนินชีวิต หรือคำก้าวร้าวหยาบคายของคนที่ไม่เข้าใจความปราศรณาดี โดยไม่ตอบโต้กลับด้วยความฉุนเฉียวโกรธเคือง กัลยาณมิตรที่จะมีลักษณะอย่างนี้ได้ จะต้องตระหนักถึงสถานะของกัลยาณมิตรที่ตนเองดำรงอยู่ หากขาดความอดทนโดยแสดงอาการโกรธฉุนเฉียวออกไปเสียแล้ว ก็ย่อมทำให้ตนเองต้องแค้นใจในการทำหน้าที่กัลยาณมิตรที่ไม่สมบูรณ์บนเส้นทางของกัลยาณมิตร

คุณสมบัติข้อนี้ ย่อมทำให้ กัลยาณมิตรเป็นศูนย์รวม เป็นที่ยอมรับและ คบหาของหมู่ญาติ และมหาชนเป็นอันมาก ทำให้หมู่ญาติยกย่องสมกับการทำหน้าที่ กัลยาณมิตร

๖. **คัมภีร์จะ กะถัง กัตตา** แปลว่า สามารถแถลงเรื่องที่ลึกล้ำ หมายถึง สามารถนำเรื่องที่ยากมาอธิบายให้เห็น ภาพพจน์เข้าใจได้ง่าย ทำให้หมู่ญาติทั้งหลาย สันความเคลือบแคลงสงสัยในปัญหาเรื่องโลก และชีวิต หรือหัวข้อธรรมะต่าง ๆ มีความ เข้าใจจนสามารถนำไปแก้ไขปัญหาที่ประสบ อยู่ให้คลายทุกข์ ความกังวลไปสู่ความสุขได้ โดยง่าย

กัลยาณมิตร จะมีลักษณะอย่างนี้ ได้ แสดงว่าทุกลมหายใจจะต้องมีหมู่ญาติอยู่ในหัวใจ คิดแต่จะแสวงหาความรู้มาถ่ายทอด ให้หมู่ญาติเข้าใจได้โดยง่าย นับว่ามีหัวใจของ การเป็นกัลยาณมิตรอย่างแท้จริง

คุณสมบัติ ข้อนี้ ย่อมทำให้ กัลยาณมิตรอยู่ในฐานะของผู้จุดประกายความ สว่างทางปัญญาแก่หมู่ญาติ ทั้งหลาย กัลยาณมิตรที่มีคุณสมบัตินี้ อุปมาเหมือนผู้ จุดคบเพลิงในที่มืด หายของที่คว่ำ เปิดของที่ ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง ให้สันความ เคลือบแคลงสงสัย พร้อมทั้งจะเดินไปสู่ หนทาง แห่งความสุขอย่างมั่นใจ

๗. **โน จัญฐาเน นิโยชเย** แปลว่า ไม่ชักนำไปในทางเสื่อม หมายถึง ประพฤติตนอยู่ในทำนองคลองธรรม ไม่ยอม ทำเรื่องที่เป็นความเสื่อม ทั้งในเรื่องการงาน ครอบครั้ว และการทำหน้าที่กัลยาณมิตร จน หมู่ญาติทั้งหลายถือเป็นแบบอย่างในการ ดำเนินชีวิตได้ กัลยาณมิตรจะมีลักษณะอย่าง

นี้ได้ จะต้องมิมีปัญหาที่จะแยกแยะออกได้ ว่าสิ่งใดถูก-ผิด สิ่งใดชั่ว-ดี สิ่งใดควร-ไม่ควร และเต็มเปี่ยมไปด้วยหิริโอตตปปะ คือความ ละอายบาป กลัวบาป ไม่ยอมกระทำความชั่ว แม้มีโอกาสหรือในที่ลับตาคน

นอกจากนี้ผู้ที่จะสามารถทรง คุณสมบัติเหล่านี้ในโลกสังคมออนไลน์ได้ จำเป็นต้องมีคุณธรรมพื้นฐาน ๓ ประการคือ มีปัญญา มีความกรุณา และมีความบริสุทธิ์ รongรับอยู่ การจะได้ปัญญา กรุณา และ บริสุทธิ์อย่างครบถ้วน นอกจากจะต้องศึกษา ธรรมะให้แตกฉานแล้ว ยังจะต้องหมั่นทำทาน รักษาศีล และฝึกสมาธิภาวนาเป็นประจำ ไม่ ย่อมว่างเว้นแม้จะมีภารกิจหนักหนาเหน็ดเหนื่อย เพียงใดก็ตาม ทำอย่างนี้ได้จึงจะสมกับ เป็นกัลยาณมิตรที่น่าสันติสุขให้เกิดขึ้นแก่ เพื่อนในสังคมออนไลน์อย่างแท้จริง

จึงกล่าวได้ว่า หลักพุทธธรรมที่ใช้ อบรมคนที่ใช้สื่อในสังคมออนไลน์ คือหลัก เบญจธรรมและหลักกัลยาณมิตรเป็นหลักพุทธ ธรรมที่ทำให้สังคมออนไลน์ที่ทำให้ผู้ใช้เป็น มนุษย์โดยสมบูรณ์ กล่าวคือเป็นหลักพุทธ ธรรมที่ใช้อบรมกายตนอบรมมนุษย์ให้สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย และวาจา เพราะการใช้สังคม ออนไลน์ของคนที่มีจิตใจไม่สมบูรณ์ วาจาก็จะ ต่ำทราม ใ้วาจาหยาบคายต่อกันแทนที่จะ ทักทายปราศรัยกันด้วยดี ยิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน คิดอิจฉาริษยา หาทางเอาชนะกันและกัน ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง การใช้สังคมออนไลน์ เช่นนี้เรียกว่า จิตใจไม่ได้อบรม ไม่ผ่องใส ขาด ศีล-ธรรม คุณธรรม และจริยธรรม แต่ถ้าคนใน สังคมออนไลน์ที่มีจิตใจดีงาม วาจาก็จะ ประเสริฐยิ่ง จิตใจที่บริสุทธิ์สะอาดผ่องใส วาจาดีมีศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม

น่ารัก น่าเคารพ น่านับถือบูชา สังคมออนไลน์ ก็จะเป็นสังคมที่สงบและสร้างสรรค์

สรุป

วัตถุประสงค์ของการใช้สื่อสังคมออนไลน์ตามหลักพระพุทธศาสนา ก็เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงจากการรับสาร คือ เกิดปัญญา อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งในบทความนี้ได้กำหนดขอบเขตของประโยชน์ไว้ที่ ประโยชน์ในระดับโลกิยะที่เป็นประโยชน์ในโลกนี้ (ทิฏฐธัมมิกัตถะ) นั่นคือประโยชน์ที่เป็นประโยชน์เพื่อตนประโยชน์เพื่อผู้อื่น ที่สนองต่อบุคคลในระดับความเป็นอยู่ของบุคคลและสังคมในภพชาติปัจจุบัน ในส่วนที่เป็นประโยชน์ของส่วนรวมหรือระดับสังคม ได้แก่ การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข ด้วยวิถีชีวิตที่ดีงามทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ญาติมิตร บริวาร บุคคลอื่นและสังคม โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ร่วมกันได้อย่างถูกต้องโดยสันติ ซึ่งข้อที่พึงใส่ใจปฏิบัติที่สำคัญคือ ต้องอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจ และเคารพในความเป็นมนุษย์ของ ผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ ในฐานะที่มีความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน ไม่ว่าผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์จะเป็นจำนวนมากเท่าไร จะมีความแตกต่างกันอย่างไร ก็ต้องคำนึงถึงทฤษฎีและวิถีหรือแบบแผนการดำเนินชีวิต เพราะผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ทั้งหลายเหล่านั้นต่างก็มีความทุกข์ ความสุข ความเปลี่ยนแปลง ความเป็นไปตามธรรมดาภายใต้กฎธรรมชาติเช่นเดียวกัน ต้องประสบกับความเกิด แก่ เจ็บ ตายเช่นเดียวกัน จึงจำเป็นที่คนในสังคมออนไลน์ควรละเว้นการใช้สื่อสังคมออนไลน์ด้วยการดูถูกเหยียดหยามต่อผู้ที่ทำการใช้สื่อออนไลน์ด้วยกัน การใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่ประกอบด้วยหลักเบญจธรรมและหลักกัลยาณมิตรนับว่ามีความจำเป็นเพื่อให้สังคมสงบสุขและอุดมปัญญา

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก**.

กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๐.

_____. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติ**

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** [ซีดี-รอม].

กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหามกุฏราช**

วิทยาลัย. นครปฐม : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** (พิมพ์ครั้งที่

๑๗ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

_____ . พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

_____ . พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

A.P. Buddhadatta Mahāthera, *English-Pali Dictionary*, (Wiltshire : Antony Rowe, 1992).

[ออนไลน์] แหล่งข้อมูล “การสื่อสาร”, แหล่งที่มา : <<http://www.sheetram.com>[๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐], [ออนไลน์] แหล่งข้อมูล “การสื่อสาร”, แหล่งที่มา: <<http://www.sheetram.com>[๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐], ฌภัทร ธนเดชาภัทร์, “ความสำคัญของการสื่อสาร”, แหล่งที่มา <http://learners.in.th/blog/thenut/151118>> [๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

